

Gündüz Vassaf, Tarihi Yargılıyorum, 3. Baskı, 2007, İletişim Yayınları, 158 sayfa.

*Tamer Yıldırım**

George Washington Üniversitesi'nde psikoloji eğitimi gören, 1977'de Ankara Hacettepe Üniversitesi'nden doktorasını alan Gündüz Vassaf, uzun bir süre üniversite öğrencilere psikolojik danışmanlık yapmıştır. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğinde bulunan Vassaf, 12 Eylül askeri darbesinden sonra görev yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etmiştir. Bu tarihten sonra çeşitli yabancı ülkelerde konuk öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Burada ele aldığımız kitap da, Gündüz Vassaf'ın 3 Mayıs 2006 Harvard Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde ve 29 Ağustos 2006 Sofya Üniversitesi, Kriminoloji Kongresi'nde verdiği konferansların birleştirilmesinden oluşmuştur. Kitabın bölüm başlıkları “Önsöz” (s. 13–14), birinci bölüm “Tarih ve Totalitarizm” (s. 16–72), ikinci bölüm “Tarihi Yargılıyorum” (s. 73–149), ve “Sonsöz” (s.151–152.)’den oluşmaktadır.

Yazar “Önsöz”de kitapta tarihi değil tarih olarak bilinen şeyi yani tarihçilerin ona yüklediği anlamı veya yorumları yargıladığını belirtmekte (s. 14) ve geçmişin tanıtılma şeklinin ve kişinin kendisini nasıl tanımladığının toplumsal evrimimizi engellediğine inanmaktadır.

Birinci bölüm olan “Tarih ve Totalitarizm” (s. 16–72)’de yazar geleceğin tarihçilerinin tarihi yazma işinin devlet başkanlarından, intihar bombacılarına kadar bireyin tarihe geçmek yani ölümsüzlük ihtirasıyla ilgili olacağını belirtmektedir (s. 17). Yazar farklı bazı sebeplerden dolayı ancak günümüzde yani cumhuriyet kurulduktan yaklaşık 100 yıl sonra kişilerin Osmanlı tarihçisi olabildiğini belirtmektedir. (s. 18–19). Yazara göre bunun en önemli sebebi de, cumhuriyet gücünü geçmişten değil sadece kendisine olan inancından almak istemesi ve bu yüzden cumhuriyetin ilk kuşağı geçmişle uğraşmayıp, yarına bakmasıdır. Ayrıca yazar bir diğer sebep olarak özellikle kırılma dönemlerinde yeni egemenlerin tarihi sil baştan yapma arzusu olduğunu bununda tarihin yakılıp, yağmalanıp, imha edilmesi anlamına geldiğini belirtmektedir. Bundan dolayı da Cumhuriyet döneminde Osmanlı, Selçuklu ve İslam geçmişi çöpe atılıp, Sümerler, Hititler vs. gibi tüm köklü devletlerin kaynağı Orta Asya Türkleri olarak gösterilmiştir (s. 21). Anadolu insanının anti-emperyalist kurtuluş savaşı vermediğini bilakis

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi İlahiyat fakültesi - Şırnak

ulusal bilince sahip olmayan kişilerin dinleri adına seferber olduklarını belirtir (s. 22). Vassaf, kuruluş öykülerinin günün koşullarına göre uydurulduğunu, değişen gerçeklere göre tarihlerine çeki-düzen verip geçmişlerini algılamalarını değiştirmelerinin sıradan bir durum olduğuna değinir (s. 23). Tarihte kahraman olarak bilinenler gerçekten kahraman mı? Ve bu kahramanlıklar bir ülkede kahraman iken diğerinde cani olarak nitelendirilebilir mi? sorularına cevap arayan yazar, (s. 34-35) bu konuda ikinci soruya evet diyerek cevaplandırmaktadır. Çünkü yazara göre tarih denilen şey nasıl olduğumuzdan çok, düne nasıl baktığımızın göstergesidir (s. 43). Yazar, postmodernizmle göreceliği kutsadığımızı ve bunda ölçüyü kaçırdığımızı, bu göreceliğimizin evrensel değerleri yadsıyan ahlaki çöküntüsünde somut olayları simgeleştirerek kendimizi tarihimizden soyutladığımızı bundan dolayı da tekdüzeleşen bir dünyaya doğru yol alırken geleceğimizi tehlikeye attığımızı belirtmektedir (s. 68). Yazar modern insanın özel hayatının kullandığımız teknolojik araçlar ve izlendiğimiz kameralarla saldırı altında olduğunu ve bundan korunmanın ilk şartının da özel alanımız olduğu bilincini yaşatmamız ve geleceğe mektup yazmak ve günlük tutmanın bunun yollarından biri olduğunu belirtiyor (s. 72). Fakat yazar bu mektupların başkaları tarafından okunma ihtimalini günlüklerin paylaşılmasını sanırım gözden kaçırmaktadır. Zira ülkemizde şu anda devam eden siyasi nitelikteki bir davada en önemli belgelerin bu tür günlükler olduğu düşünülürse ne demek istediğimiz daha iyi anlaşılır.

İkinci bölüm “Tarihi Yargılıyorum” (s. 73-149)’da, tarihte yapıcılar kadar bunlara nasıl bakıldığının da önemli olduğunu ifade eden yazar, tarihin savaşımlardan bahsettiğini ilk tarih kitabından beri bunun böyle olduğunu belirtir (s. 74-78). Tarihte insanların barış içinde yaşadıkları dönemlerin daha çok olduğu fakat tarihçilerin buna değinmediğini belirtir. Yazar “geleceğimize nasıl bakacağımız geçmişimize nasıl bakacağımızı belirliyor” diyerek tarihçilerin değinmediği bu barış dönemlerine değinmelerinin önemine dikkat çeker (s. 84). George Orwell’ın “1984” kitabından alıntı yapan yazar şöyle der: “Geçmiş denetleyen geleceği denetler, günü denetleyen geçmiş”. (s. 87). Yazara göre dünya üzerinde egemen olan önceleri İngiltere şimdi ise Amerika’nın tarih anlayışının diğer insanlara kültürel açıdan dayatılması var. Dünya tarihinin dünya tarafından yazılması gerek. Amerikan tekelinde değil diyerek bu durumun kırılması gerektiğini belirtir.

Yazara göre bugün Müslüman, Yahudi, Hıristiyanlar arasındaki çatışma dinden kaynaklanmıyor. Bilakis bu günümüzde “ABD İmparatorluğuna yön verenler, kıyamet günü beklentilerinde İsrail’i kollayan Judeo-Hıristiyan oluşumlar, köktenci akımlardan kaynaklandığını” belirtir. (s. 91). Yazar, “binlerce yıllık dini aidiyetimiz siyasal ve kültürel kimliklere büründü. 20. yüzyılda sermaye ve iş gücü göçleriyle, dinlerin uyuşmazlığı çoktan sona erdi. Küresel sermayede her dinin parası var” (s. 92) diyerek çatışmanın din eksenli olmadığını vurgular. Yazara göre tarihçiler konu din olunca yazmıyor, yazamıyor, sorun; tarihçinin dini, toplumun yeni dönüşümlerinin içine yerleştirememesinde, toplumsal işlevini göz ardı etmesindedir (s. 93). Yazar, batı ben merkezli, uygarlık biziz anlayışıyla diğerleri küçümsemesinden dolayı tarihin yeniden yazılması gerektiğini belirtiyor (s. 99). Dolayısıyla yeni evrensel bir tarih yazılırken batının sürekli bir ilerleme içinde olduğu fikrini bir kenara atıp farklı kültürlerin evrensel değerlerini topluca özümsemekten geçiyor (s. 99). Yazar, tarihi yönlendirdiğini söylediğimiz kahramanlarımızı, tesadüfler sonucu doğru zamanda, doğru yerde olan, doğru kişileri efsaneleştirerek yarattığımızı belirtmektedir (s. 103). Yazara göre Savaşların üstünde durarak savaşları engelleyemeyiz. Savaşların kaçınılmaz olduğuna inanarak savaşların kaçınılmaz olduğuna davetiye çıkarıyoruz, haklı ya da haksız savaş yoktur, bütün savaşlar haksızdır (s.110). Ancak başkalarının aynalarında da kendimizi gördüğümüzde

husumetlerimizi aşip ortak tarihimizin bilincinde evrensel bir geleceği gerçekleştirebiliriz (s. 114). Tarihte hiçbir savaş biz istiyoruz diye başlamadı ama birçoğu biz istiyoruz diye bitti. Yapılan savaşlar düşmana değil bize karşıydı. Yazara göre kültür evrimimizde birlikte yaşamamızın süresi açısından emekleme çağında bebek bile değiliz, başlangıcın da başlangıcındayız (s. 126). Vassaf, insanın kendilerine daha büyük zarar vermemesinin türümüzün kendisini koruma içgüdüsünün başarısı olarak değerlendirmektedir (s. 127). O zaman şöyle bir soru sorabiliriz: Madem başlangıçtayız o zaman yazarın şikâyet ettiği savaş ortamı devam etsin zamanı gelince kültürel evrimimizin bir sonucu olarak savaşmamayı öğreniriz.

Yazara göre “Romanların kahramanlarında, kendimizin abartılmış, dev aynasına yansıtılmış hayatlarını okuyoruz. Roman kahramanlarını benimsememiz kendimize tutsaklığımızla kahraman yaratmanın kolaylığına sığınan romancıların ifadesidir” (s. 132). Bu kadar kesin ve sert bir değerlendirmeye katılmak mümkün değildir. Yazara göre tarih yazımında insan kendini merkeze koymaması gerektiğini çevreyi bir bütün olarak ele almanın gerekliliğini şöyle ifade eder: “Tarih insanın yaptıklarından öte, insanı insan, dünyayı dünya, evreni evren yapan her şeyin toplamıdır”. Ayrıca tarihi yazmanın en kolay yolu ‘neden’ gibi rahatsız edici sorular sormamaktır. Yazarın eleştirdiği bir diğer konu da ufkumuzu genişletecek evrenle ilgilenmek varken geçmişimizi didik didik etmenin yanlılığı (s. 147). Yazar, bireyin kendini düşünmesine karşı, bireyin kutsal saydığı şeylerle ilgilenmesine karşı, bunların yerine kişinin evrenle, dünyalı olmakla ilgilenmesi gerektiğinin daha önemli olduğunu belirtmektedir (s. 147). Son buzul çağından bu yana ancak 50.000, toplu halde yaşamaya başladığımız tarım toplumundan bu yana 10.000 yıllık geçmişimizle, tür olarak ancak emekleme çağında bir bebekten, elimizde dünyayı yok edebilecek nükleer silahlarımız var. Bebeklerin anneleri, babaları vardır kendilerine, çevrelerine zarar vermelerini engelleyen. Bizim böyle şansımız yok. (s. 149) diyerek bu konunun önemine dikkat çekmektedir. Yazara göre tarihin konusu tarih değil geleceğiyle birlikte insanın kendisi olduğunu (s. 151) bunun içinde son cümle olarak “yolumuz açık” diyerek iyimser bir yaklaşımla kitabını bitirmektedir.

Görüldüğü gibi yazar, bir konu etrafında söz söylemekten ziyade hemen her konuya temas etmekte. Bu kitabın okunurken daha zevkli ve anlaşılmasının daha kolay olmasını sağlamaktadır. Bölümlere baktığımızda ilk bölüm tarihi konuların anlatımını yoğun bir şekilde yaparken ikinci bölüm daha ziyade gelecekte olması gerekenlere ayrılmış gibidir. Bundan dolayı da ikinci bölüm ütöpik bir içeriğe sahiptir. Yaşanan bir dünyadan hareketle yaşanılması gereken bir dünya tasarımı ortaya konulmaya çalışılmış fakat bu yapılırken insanların bütün ihtiyaçları ve dünyanın çeşitli bölgeleri dikkate alınmamıştır. Her ne kadar yazar eleştiriyorsa da buradaki eleştiriler, daha ziyade çağdaş batı düşüncesi diyebileceğimiz bir tarzda hümanist değerleri ön plana çıkaran bir temelle yapılmaya çalışılmıştır. Bu da kitabın özgün olma özelliğini azaltmıştır. İki bölüm beraber okunduğunda yazarın hangi politik ya da düşünsel akıma sahip olduğuna dair bir fikir veremiyorsunuz. İlk bölüm daha muhafazakar bir üslupla yazılmışken ikinci bölümde daha serbest bir yapıya sahiptir. Yazılarının bir diğer özelliği de derinlikten ve temelden yoksun olmaları. Fakat ‘popüler tarih’ diyebileceğimiz bir tarza sahip olan kitabın tarihteki olaylara farklı açılardan bakılmasını tavsiye etmesi ve bunun yolunu göstermesi açısından faydalı olacağına inanıyoruz.